

İlkokul Öğrencilerinin Hikâyeler Aracılığıyla Bilinçli Tüketici Farkındalığının Geliştirilmesi¹

The Improvement of the Conscious Consumerism Awareness of Elementary Students via Stories

Ali Ersoy², Erdal Papatğa³

ÖZ

Bu araştırmanın amacı ilkokul öğrencilerinin hikâyeler yoluyla bilinçli tüketici farkındalıklarının nasıl geliştirildiğini incelemektir. Araştırmada bütüncül tek durum çalışması deseni benimsenmiş ve katılımcılar aykırı durum örneklemeyle seçilmiştir. Araştırma Eskişehir'deki bir ilkokulda hikâyeler kullanarak bilinçli tüketici farkındalığı geliştirmeyi amaçlayan dördüncü sınıf öğretmeni ve öğrencileriyle 2014-2015 öğretim yılı bahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri katılımcı gözlem, yarı-yapılandırılmış görüşme ve dokümanlar aracılığıyla toplanmıştır. Toplanan verilere tematik analiz uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda hikâyelerle ders işleme süreci, hikâyelerle bilinçli tüketici farkındalığı kazanma ve bilinçli tüketici olma temaları ortaya çıkmıştır. Derslerde hikâye kullanımının öğrencilerin bilinçli tüketici davranışlarını kazanmalarına olumlu katkılar sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin günlük yaşamlarında gerçek tüketici davranışlarını sergileme ve bilinçli tüketici farkındalıklarını izlemeye yönelik uzun dönemli araştırmalar yapılabilir.

Anahtar Kelimeler: *Hikâyeler, bilinçli tüketici, durum çalışması, ilkokul öğrencileri*

ABSTRACT

The aim of this study is to examine how the conscious consumerism awareness of elementary school students is improved through the stories. Holistic single case study design was adopted in the study and the participants were selected by extreme case sampling. The study was held in the second semester of the 2014-2015 academic year with teachers who aim to raise conscious consumerism awareness by using the stories in a primary school and fourth grade students in Eskişehir. Research data were collected through participant observation, semi-structured interviews and documents. Thematic analysis was applied to the collected data. As a result of the analysis, the teaching process with stories, gaining conscious consumerism awareness with stories and being conscious consumers themes have emerged. It was concluded that the use of stories in the courses have contributed positively for gaining conscious consumerism behaviors for the students. Long-term researches can be made to demonstrate students' awareness and to monitor the real consumer behaviors of students in their daily lives.

Keywords: *Stories, conscious consumer, case study, elementary school students.*

¹ Bu çalışma 20-23 Mayıs 2015 tarihleri arasında Amerika Birleşik Devletleri Illinois Eyaletinde düzenlenen 11. Nitel Araştırmalar Kongresine sözlü olarak sunulan bildiriye dayalı olarak hazırlanmıştır.

² Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, alersoy@anadolu.edu.tr

³ Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, erdalpapatga@anadolu.edu.tr

İnsanlar yaşamlarını sürdürebilmek için bir şeylere ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaçlar hayat boyu devam etmektedir. Bu durum insanların biyolojik bir varlık olmasıyla açıklanmaktadır. İnsanların ihtiyaçlarını gidermesi tüketim eylemini ortaya çıkarmaktadır.

İnsanların hayatı boyunca devam eden ortak eylemlerinden biri tüketimdir. Tüketim; üretilmiş olunan veya yapılan bir şeyin kullanılıp harcanması (Türk Dil Kurumu [TDK], 2014), bir şeyleri kullanmak, bitirmek veya yok etmek (Odabaşı, 2006) anlamına gelmektedir. İnsanların tüketim eylemini gerçekleştirmesi sonucu ortaya tüketici kavramı çıkmıştır. Tüketici en genel anlamıyla tüketim eylemini gerçekleştiren kişi, bir başka ifadeyle tüketimi yapandır. McNeal (2007) tüketiciyi tüketim eylemini yapan, satın almayı gerçekleştiren, sipariş eden, siparişini alan kişi olarak tanımlamıştır. İnsanlar yaşamın her anında tüketici olabilmektedir. Toplumların gelişmesi ve ilerlemesi için tüketicilerin eğitilmesi, bilinçlendirilmesi ve tüketimden sorumlu oldukları düşüncesinin kazandırılması gerekmektedir. Bu noktada bilinçli tüketici kavramı ortaya çıkmıştır.

En geniş ifadeyle Langrehr ve Mason (1977) bilinçli tüketiciyi; ihtiyacı olduğu bir ürün ya da hizmeti satın almadan önce o üründen tamamen yarar sağlamayı amaçlayan, asıl ihtiyaçlarını göz önünde tutarak satın alma işini planlayan, alışverişin merkezinde kendini gören, ürünleri alırken en kalitelisini, en sağlıklısını ve en güvenilir olanını, çevreye en az zarar verenini seçebilen, bütçesine uygun, kusurlu olan ürünlere karşı tepkisini belli edebilen ve gerektiğinde tüm yasal haklarını kullanabilen, yerli ürünleri tercih eden, tercihleri ile üreticiyi kaliteli ve verimli üretime yönelten, tüketici haklarını destekleyen birey olarak tanımlamaktadır (Aktaran: Altıok, 2010). Kısaca bilinçli tüketici; ihtiyacı olan ürünün tüketimini yaptığı esnada bu tüketimin öncelikli olarak kendisi için sonrasında ise yaşadığı toplum ve dünya üzerinde doğrudan bir etkisinin olacağı bilincini taşıyan kişiye denmektedir (Kozinets ve Handelman, 2004).

Teknolojik gelişmelerle birlikte, üretimin artması ve üretilen ürünlerin daha ucuz hale gelmesi, insanların her an ürün reklamlarına maruz kalması sebebiyle tüketim artmaktadır. Tüketim artıkça bireylerin tüketici olmalarında bir artış olacağı düşünülmektedir. Kısaca günümüzde insanlar daha çok tüketim olanağına sahip olabilmektedir (Ekström, 2007). İnsanlara çocukluğundan itibaren bilinçli tüketici olma yönünde eğitimler verilmelidir. Bilinçli tüketicilik konusunda verilecek eğitim ailenin yanı sıra ilk olarak ilkokul basamağında yapılmaktadır. Bu yüzden ilkokulda bireye bilinçli tüketici olma eğitimlerinin

verilmesi ve bu bilincin kazandırılması gerek birey gerekse de toplum açısından büyük önem taşımaktadır.

Geleceğin tüketicileri olan çocukların küçük yaşlardan itibaren bilinçli tüketici olmaları yönünde eğitilmeleri ilkokulun önemli görevleri arasında yer almaktadır. Bu kapsamda ilkokul programlarında bilinçli tüketicilik konusu birçok dersin öğretim programında yer alan kazanımlarla öğrencilere verilmeye çalışılmaktadır. Bilinçli tüketicilik kazanımlarının gerçekleştirilmesi için okullarda çeşitli yöntemler denenmekte ve bu konuda çeşitli etkinlikler planlanmaktadır. Ayrıca öğrencilerin bilinçli tüketici becerisini kazanmaları konusunda ulusal ve uluslararası düzeyde birçok bilimsel araştırma yapılmaktadır.

Alanyazında bilinçli tüketici becerisinin kazandırılmasında drama yoluyla öğretimin etkisini (Malbeği, 2011), ilkokul çağındaki öğrencilerin tüketim davranışları ve tüketicilik düzeylerini (Akyüz, 2009), ilkokul programlarının bilinçli tüketici davranışı kazandırma düzeyini (Altıok, 2010), ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin bilinçli tüketici düzeylerini (Uyanık, 2015), ilkokul hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarında tüketici haklarını (Karaman-Kepenekci ve Ökdem, 2013), ilkokul öğrencilerinin bilinçli tüketicilik eğitimine ilişkin tutumlarını (Ersoy, 2005), öğrencilerin tüketici hakları ve sorumluluklarla ilgili farkındalıkları ve tüketici eğitimi ile tüketici davranışlarına yönelik algılarını (Makela ve Peters, 2004), sürdürülebilir tüketici davranışları için tüketici eğitimin önemini (McGregor, 2005), çocukların tüketici davranışlarını etkileyen unsurların neler olduğunu (McNeal ve Yeh, 1996) ve öğrencilere farklı yöntemlerle verilen tüketici eğitiminin öğrencilerin doğru tüketim bilgi ve alışkanlıklarına etkisini (Pınarcı, 2007) araştıran çalışmalar yapılmıştır.

Konuyla ilgili çalışmalar incelendiğinde bilinçli tüketicilik becerisinin kazandırılmasında, bilinçli tüketiciliği etkileyen ve ilişkili olan etkenler ile bilinçli tüketicilik becerisi üzerine etki eden unsurların tespitine yönelik çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Türkiye’de ilkokul düzeyinde bilinçli tüketicilik becerisinin kazandırılmasına yönelik etkinliklerin büyük kısmı sınıfta yapılmaktadır. Bunun temel nedenleri arasında; sınıf dışı etkinliklerin maliyetini karşılamadaki ekonomik sorunlar, izin süreçlerindeki bürokratik işlemler ve sınıfta etkinlik yapmanın göreceli kolaylığı gibi farklı gerekçe ve sınırlamalar olarak sıralanabilir. Bu nedenle öğrencilere gerçek ortamlarda bilinçli tüketicilik becerilerin kazandırılmasına yönelik etkinlikler düzenlenememektedir. Sınıf içindeki etkinliklerin çeşitlendirilmesi, öğrencilerin hoşlanacağı ve kalıcı öğrenmelerin olacağı daha farklı

Çalışmaların yapılmasını sağlayacak farklı uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu uygulamalar arasında öğretimde hikâyelerin kullanımını işlevsel olabilir.

Hikâyeler hayatın her aşamasında geçmişten bugüne çok kullanılan ğretim yöntemlerinden biri olmuştur. Hikâyeler çocukların dil gelişimini desteklemenin yanında onların sosyalleşmesine de katkı sağlayabilmektedir. Ayrıca hikâyelerle çocukların seviyelerine uygun bir anlatım yapılabileceği ve çocuklarla iletişim kurabileceği varsayılmaktadır. Hikâyeler aracılığıyla konular öğrencilere daha cazip ve daha zevkli hale getirilerek öğretimin yapılabileceği, öğrenmelerin daha kalıcı hale geleceği ve derslere karşı daha etkin katılımın gerçekleştirilebileceği düşünölmektedir (Belet, 2011). Ayrıca yapılan araştırmalar sonucunda hikâyeler yoluyla yapılan öğretimlerde öğrencilerin akademik başarılarının arttığı bulunmuştur (Coşkun, Akarsu ve Kariper, 2012; Demircioğlu, Demircioğlu ve Ayas, 2006; Dincel, 2005; Sidekli, Tangölü ve Yangın, 2013; Şen-Gümüş, 2009; Şimşek, 2004; Yılmaz, 2013).

Hikâyelerin eğitimde kullanılmasına yönelik olarak birçok bilimsel araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalar hikâye kullanımının akademik başarı, tutum ve motivasyona (Dincel, 2005; Yılmaz, 2013), fen dersi (Coşkun ve diğerleri, 2012; Şen-Gümüş, 2009) ve matematik dersi başarı ve tutumuna (Coşkun, 2013), problem çözmeye becerilerine (Kır, 2011), ğrencilerin bilimin doğasına yönelik görüşlerine (Tao, 2003), sorumluluk ve işbirliği kurma becerisinin gelişimine (Baş, 2011), görsel sanatlar dersinde yaratıcılığa (Kayahan, 2010), tarih (Şimşek, 2004), kimya (Demircioğlu ve diğerleri, 2006), sosyal bilgiler (Sidekli ve diğerleri, 2013) ve biyoloji (Frisch ve Saunders, 2008) dersi öğretimine etkisini araştıran çalışmalardır. Araştırmalar incelendiğinde farklı derslerin ğretiminde ve farklı becerilerin kazandırılmasında hikâyelerden yararlanıldığı görölmektedir.

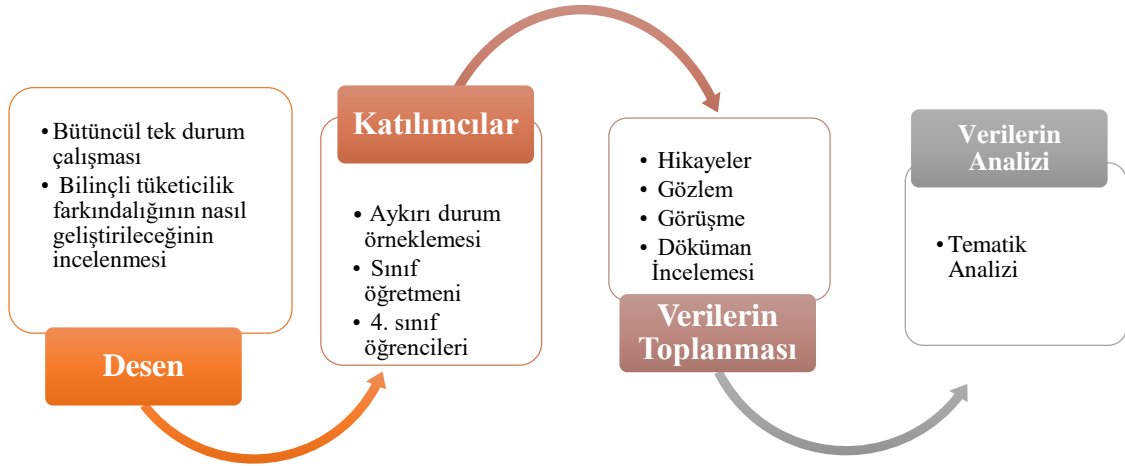
Bu araştırmanın amacı ilkokul ğrencilerinin hikâyeler yoluyla bilinçli tüketici farkındalıklarının nasıl geliştirildiğini incelenmektir. Araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Hikâyeler aracılığıyla işlenen derslerin bilinçli tüketici farkındalığı kazandırmaya katkıları nelerdir?
2. Bilinçli tüketici farkındalığı kazandırma sürecinde hikâyelerin rolleri nelerdir?

3. Bilinçli tüketici farkındalığı kazandırmada hikâyeler aracılığıyla ders işleme süreci nasıldır?

YÖNTEM

Bu araştırma bütüncül durum çalışması olarak desenlenmiştir. Araştırma süreci Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Araştırma süreci

Araştırma Deseni

Bu araştırma ilkokul öğrencilerinin hikâyeler yoluyla bilinçli tüketici farkındalıklarının nasıl geliştirildiğinin incelenmesini amaçladığından, araştırma durum çalışması olarak desenlenmiştir. Bu desende birçok durum, güncel olay, grup, sosyal ve politik olay derinlemesine incelenmektedir. Eğitimde “niçin” ve “nasıl” sorularına cevap aranmaktadır. Durum çalışmasının farklı türleri vardır. Bu çalışmada bütüncül tek durum deseni benimsenmiştir. Bütüncül tek durum deseni genel standartlara uymayan, aşırı, aykırı veya kendine özgü durumların çalışılmasında kullanılmaktadır (Yin, 2003). Araştırmada bütüncül tek durum deseni tercih edilmesinde şunlar belirleyici olmuştur: 1) İlkokul öğrencilerine hikâyeler aracılığıyla bilinçli tüketici farkındalığının geliştirilme süreci çalışmada incelenen durum olarak kabul edilmiştir. 2) Bu durumun doğrulanması veya çürütülmesi amaçlanmıştır. 3) Türkçe alanyazında hikâyeler aracılığıyla ilkokul öğrencilerine

bilinçli tüketici farkındalığı geliştirilen araştırmaların olmaması aykırı veya kendine özgü bir durum olarak değerlendirilmiştir.

Katılımcılar ve Okul

Araştırma katılımcıları aykırı durum örnekleme yapılarak seçilmiştir. Aykırı durum örneklemesinde normal dışı veya bir biçimde özel alışılmadık durumlardan katılımcılar seçilir (Patton, 2002). İlkokul programındaki birçok dersle ilişkilendirilen bilinçli tüketicilik konularının hikâyelerle öğretimi özel alışılmadık bir durum olarak ele alınmış ve bunu gerçekleştiren sınıf öğretmeni ve onun öğrencileri bu araştırmanın katılımcılarını oluşturmuştur. Katılımcı sınıf öğretmeni; kadın, sınıf öğretmenliği programı mezunu, 16 yıllık mesleki deneyime sahip, sosyo-ekonomik olarak orta düzey ailelerin çocuklarının devam ettiği bir ilkokulda 35 öğrencinin olduğu dördüncü sınıfta görev yapmaktadır. Katılımcı öğretmen genelde öğretimde hikâyelerin önemine inanmakta, kendisi hikâye okumayı sevmekte ve derslerinde hikâye kullanımına öncelik vermektedir. Öğretmen okulun hikâye oluşturma komisyonunda görev yapmaktadır. Ayrıca öğretmen bilinçli tüketicilik konusuna çok önem vermekte, bilinçli tüketici davranışlarına sınıfında ve kendi hayatında dikkat etmekte, bu davranışları öğrencilerine yaparak-yaşatarak kazandırmaya çalışmakta ve öğrencilerinin bu konuda bilinçli olmasını sağlamaya çabalamaktadır.

Uygulama Süreci

Araştırmanın uygulama süreci toplamda altı hafta olarak gerçekleşmiştir. Araştırmada uygulama öncesinde sınıf öğretmeninin ve öğrencilerin araştırmacıya alışması ve gözlemci etkisini azaltmak amacıyla toplam üç hafta veri toplanmadan gözlem yapılmıştır. Sonrasındaki üç hafta boyunca araştırma için veri toplanmıştır. Araştırma verileri bilinçli tüketicilik farkındalığı geliştirmeyle ilgili kazanımları içeren ve araştırmacı ve sınıf öğretmeni tarafından ilgili alan uzmanlarının görüşlerinden de faydalanılarak dördüncü sınıf öğrencilerinin gelişim düzeyine ve Türkçe dersi öğretim programına uygun olarak hazırlanmış toplam beş hikâye aracılığıyla elde edilmiştir. Hikâyeler hazırlandıktan sonra sınıf öğretmeni bu hikâyeler aracılığıyla derslerini işlemiştir. Araştırmanın uygulama süreci için geliştirilmiş beş hikâye; Televizyonun Feryadı, Eşyaların şikâyeti, Geri Dönüşüm, Can'ın Alış Verişi ve Devrim Arabaları adlarından oluşmaktadır. Televizyonun Feryadı adlı hikâye televizyonların boşa çalıştırılması, izlenmediği halde sürekli açık bırakılmasını ve boşa elektrik sarf

edilmemesi gerektiği, elektriğin tasarruflu kullanılması gerektiği düşüncesini içermektedir. Eşyaların Şikâyeti adlı hikâyede öğrencilerin sürekli kullandıkları elektriğin tasarruflu kullanımı, kalem, kitap, defter ve çanta gibi eşyaların hor kullanılmaması gerektiği konusunu ele almıştır. Geri Dönüşüm adlı hikâyede kâğıtların, plastiklerin, camların, metallerin ve evde kullanılan atık yağların geri dönüşümü sağlanarak bu dönüşümler ile tasarruf sağlanması gerektiği üzerinde durulmuştur. Can'ın Alış Verişi adlı hikâyede ise alış verişi sırasında bilinçli tüketici davranışlarından olan TSE damgasına bakılması, bütçe planlanması, malzemelerin en kaliteli olanını ve en uygun fiyatlı olanından alınması gibi konulara değinilmeye ve bu davranışlar öğrencilere kazandırılmaya çalışılmıştır. Devrim Arabaları adlı hikâyede ise yerli mallarının kullanımının tercih edilmesi ve Türkiye'de ilk üretilen arabanın Eskişehir'de olduğu konusu işlenmiştir. Uygulama için hazırlanan beş hikâye üç haftalık sürede ders konusu olarak işlenmiştir. Hikâyelerin bitmesi ile uygulamaya son verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Durum çalışmalarında veri toplama aracı olarak gözlem, görüşme ve dokümanlar kullanılmaktadır. Durum çalışmalarının temel veri toplama tekniği katılımcı gözlemdir (Merriam, 2013). Bu kapsamda araştırmanın temel veri toplama tekniği katılımcı gözlem; destek veri toplama tekniği olarak ise yarı-yapılandırılmış görüşmelerden yararlanılmıştır.

Katılımcı gözlem

Sınıf ortamında bizzat araştırmacı tarafından yapılan gözlemlerdir. Gözlem verileri araştırmacının tutmuş olduğu saha notlarından oluşmuştur. Resmi izinler alınmasına karşın sınıf öğretmeni araştırmaya katılmayı video kaydı olmaksızın kabul etmiştir. Gözlemler veri toplamayı içermeyen üç haftayı da içerecek biçimde toplam 22 saat yapılmıştır. Bu gözlemler toplamda altı hafta sürmüştür. Uygulama öncesinde öğrencilerin ve öğretmenin araştırmacıya alışması amacıyla toplamda 12 saat olarak üç hafta boyunca gözlem yapılmıştır. Uygulama gözlemleri hikâyeler yoluyla derslerin işlendiği zamanlarda toplam 10 saat olarak beş ders süresi boyunca toplamda üç hafta boyunca yapılmıştır.

Yarı-yapılandırılmış görüşme

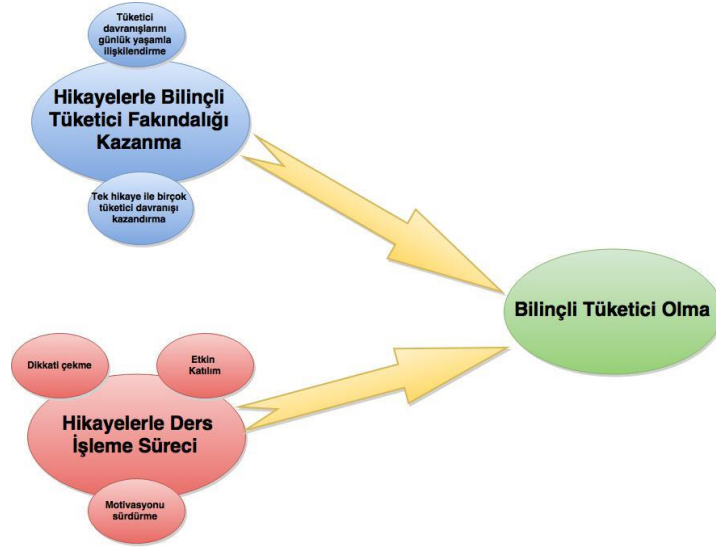
Yarı-yapılandırılmış görüşme sınıf öğretmeni ile öğretmenin sınıfında katılımcı gözlem verilerinin video kaydı yapılmasına izin vermemesi ve gözlem verilerinin teyit edilmesi amacıyla yapılmıştır. Katılımcı gözlem verisi toplandıktan sonra analizleri yapılmış ve elde edilen analiz sonuçlarına göre görüşme için “Hikâyeler aracılığıyla bilinçli tüketici farkındalığı kazandırma amaçlı işlenen derslerde hikâyelerin ne tür katkıları olmuştur? Hikâyeler aracılığıyla bilinçli tüketici farkındalığı kazandırma sürecinde öğrencilerinizin bu farkındalığı kazandıklarını düşünüyor musunuz? Hikâyeler aracılığıyla bilinçli tüketici farkındalığı kazandırma süreci sonunda öğrencilerinizin bilinçli tüketici davranışlarını yapmaya başladıklarını veya bu davranışları kazandıklarını düşünüyor musunuz? soruları öğretmene yöneltilmiştir. Görüşmede ses kaydı kullanılmış olup görüşme toplamda 32 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırma sonunda toplanan verilere tematik analiz uygulanmıştır. Tematik analiz sürecinde altı aşama izlenmiştir: Bunlar: 1) verileri tanıma, 2) başlangıç kodları oluşturma, 3) temalar arama, 4) temaları gözden geçirme, 5) temaları adlandırma ve tanımlama ve 6) raporlaştırma olarak sıralanmaktadır (Braun ve Clarke, 2006). *Verileri tanıma* aşamasında; tüm veriler analize hazır hale getirilerek ilk okumalar yapılmıştır. *Başlangıç kodları oluşturma* aşamasında, gözlem verileri yeniden okunarak ilk kodlamalar oluşturulmuştur. *Temalar arama* aşamasında, oluşturulan ilk kodların hangi başlıklar altında toplanabileceğine ilişkin ilk kararlar alınmıştır. *Temaları gözden geçirme* aşaması, tema olarak düşünülen ilk başlıklar tekrar gözden geçirilmiş ve bu başlıklar altında uygun olmayan kodlar ayıklanmış ve temalara son hali verilmiştir. *Temaları adlandırma ve tanımlama* aşaması, ortak kodların toplandığı temalar en uygun adın ne olacağı düşünülmüş ve temalara kapsayıcı ve kodları en temsil edecek adlar bulunmuştur. *Raporlaştırma* aşaması, araştırma bulguları oluşturulan tema başlıklarına göre yazılmıştır. Temalar genel olarak açıklandıktan sonra gözlem, görüşme ve dokümanlardan gerekli doğrudan alıntılar yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırma sonucunda hikâyelerle ders işleme süreci, hikâyelerle bilinçli tüketici farkındalığı kazanma ve bilinçli tüketici olma temalarına ulaşılmıştır. Bu temalar ve temaların altında elde edilen alt temalar Şekil 2’de verilmiştir.

Şekil 2. Araştırma sonucunda elde edilen tema ve alt temalar

Hikâyelerle Ders İşleme Süreci

İlkokul öğrencilerinde hikâyelerle bilinçli tüketici farkındalığının geliştirilmeye çalışıldığı Türkçe derslerinde öğrencilerin bilinçli tüketici konusuna dikkatlerinin kolaylıkla çekilebildiği, motivasyonlarının sürdürebildiği ve derse etkin katılımlarının sağlanabildiği gözlenmiştir. Örneğin, öğretmen derslerinde yer verdiği hikâyelere ilişkin öğrencilerin tepkilerini öğrenmek için öğrencilere sorular sormuştur. Bu kapsamda öğretmen öğrencilere; “Bilinçli tüketici davranışlarının kazandırılması için hikâyeleri kullandık. Bunda hikâye kullanımının önemi sizce nedir?” diye sormuştur. Öğretmenin bu sorusuna öğrenciler; “Hikâyeler ile dersler daha eğlenceli geçiyor”, “dersler daha bilgilendirici geçiyor”, “dersler daha eğitici oluyor”, “hikâyelerle daha çabuk öğrendik” (08.04.2015) biçiminde cevaplar vermiştir. Öğretmen derslerinde neden hikâyeleri tercih ettiğini önceki dersleri ve bilinçli tüketici farkındalığı geliştirme derslerindeki deneyimlerine dayalı olarak kendisiyle yapılan görüşmede açıklamıştır. Bu konuda öğretmen şunları söylemiştir:

Genel olarak ben bir öğretmen olarak hikâye yoluyla öğretmeyi tercih ediyorum. Çocuklara her şeyi öğretirken hikâye kullanmayı tercih ediyorum. Çünkü onlar hikâyeyi çok seviyorlar. Hikâye olunca dersi daha dikkatli dinliyorlar. Bu yüzden ben de hikâyeleri çok seviyorum. Sizlerde buldunuz benim derslerimde. Bazı örneklerimi hep böyle yaşanmış şeylerden vermeyi de seviyorum. Hani hikâyelerin ya da olayların ya da bilgilerin öğrencilerde hikâye sayesinde daha kalıcı olduğunu ve etkili öğretimin gerçekleştiğini düşünüyorum.

Öğretmenin sınıfında araştırma yapılmasının temel nedenlerinden biri onun hikâyelerle öğretime önem vermesidir. Bu kapsamda, öğretmenin öğrencilerinde hikâyelerle bilinçli tüketici farkındalığı geliştirme derslerinde üç temel özellik gözlenmiştir. Bunlardan birincisi, hikâyeler aracılığıyla öğrencilerin dikkatlerinin kolaylıkla bilinçli tüketicilik konularına çekilmesidir. İkincisi, hikâyelerle ders işlenirken öğrencilerin motivasyonlarının sürdürülmesidir. Üçüncüsü ise hikâyelerle işlenen derslere öğrencilerin etkin olarak katılmasıdır.

Dikkati çekme

Hikâyeler aracılığıyla işlenen derslerde öğrencilerin bilinçli tüketici farkındalığı konusuna ilgilerinin ve dikkatlerinin daha kolay çekilebildiği gözlenmiştir. Örneğin, Televizyonun Feryadı adlı hikâyenin işlendiği derste öğrencilere izlenmeyen televizyonların boşa çalıştırılmaması ve fişinin çekilmesi gerektiği bilincinin kazandırılması amaçlanmıştır. Bu derste öğrencilerin hikâyeye odaklandıkları, kendi aralarında daha az konuştukları ve başka bir işle meşgul olmadıkları görülmüştür. Hikâyelere yer verilmeyen derslerde yapılan gözlemlerde öğrenciler öğretmenin sorduğu soruları cevaplama isteksiz davranmış, kendi aralarında konuşmuş ve ders konusundan başka işlerle meşgul olmuşlardı (25.03.2015). Hikâyelerle işlenen derslerde öğrencilerin ilgisinin ve dikkatinin daha kolay çekilmesi konusunda öğretmenin çocukların hikâyeleri sevmesi ve hikâye kahramanlarıyla kendilerini özdeşleştirmeleri biçiminde görüşleri bulunmaktadır. Ayrıca öğretmen derslerin kitaplarında daha çok hikâye olmasını istemektedir. Buradan öğretmenin hikâyelerle öğrenci ilgisini çekmeyi amaçladığı görülmektedir. Öğretmen hikâyelerin öğrencilerin dikkatlerini çekmesine ilişkin şunları söylemiştir:

Hikâyelerin ders kitaplarında daha çok yer almasını istiyorum. Çünkü hikâyeler daha çok çocuklara hitap ediyor. Ayrıca hikâyelerin çocukların seviyesine daha uygun metinler olduğunu düşünüyorum. Hikâyeler öğrencilerin daha çok dikkatini çekiyor ve onların empati kurmaları daha kolay oluyor. Hikâyelerde geçen kahramanların çoğu kendileri gibi aynı yaşta ve aynı seviyede oldukları için daha

kolay empati kuruyorlar. Hikâyelerin ayrıca çocuk içerikli olması, kahramanlarının çocuklardan oluşması onların daha çok ilgilerini ve dikkatlerini çekiyor ve dersle ilgilenmelerini sağlıyor.

Motivasyonu sürdürme

Türkçe derslerinde ilkokul öğrencilerine hikâyeler aracılığıyla bilinçli tüketici farkındalığının geliştirilmesi sürecinde öğrencilerin derslerde motivasyonlarının sürekli olduğu görülmüştür. Örneğin Devrim Arabaları hikâyesinin işlendiği derste, öğrenciler; “Hikâyeler ile dersler daha heyecanlı geçiyor”, “Hikâyeyi ve hikâyenin sonunu sürekli merak ettik”, “Hikâyelerle hem bilgilendik hem eğlendik hem de merak ettik” (08.04.2015) biçiminde görüşlerini açıklamıştır. Can’ın Alış Verişi adlı hikâyenin ele alındığı derste öğrenciler, “Hikâyeyi okudukça hikâyenin sonunu merak ediyoruz, sonucunu görmek istiyoruz”, “Bir sonraki hikâyeleri merak ediyoruz”, “Hikâyeler meraklandırıcı, hikâyenin sonrasını merak ediyoruz” (03.04.2015) diyerek, merak ve motivasyonlarının sürdüğünü göstermiştir. Öğretmen derslerinde öğrencilerin motivasyonlarını sürekli kılmada hikâyelerin işlevini ve derslerinde nasıl kullandığını aşağıdaki görüşleriyle ifade etmiştir:

Hikâyeler kullanıldığında öğrencilerin ders süresince derse olan motivasyonları sürekli devam ediyor. Sürekli motivasyon oluyor. Hikâye acaba neydi merak ediyorlar. Sorduğumuzda bu hikâyeleri merak ettiklerini söylerler. Özellikle hikâyelerin sonunu merak ederler ve olayların oluş sırasını merak ederler.

Etkin katılım

Derslerde yer verilen hikâyelerdeki bilinçli tüketici davranışlarının tartışılmasında öğrencilerin derse etkin olarak katıldıkları görülmüştür. Özellikle kimi öğrenciler hikâye kahramanlarının tüketici davranışları ile kendi tüketim alışkanlıklarını karşılaştırmış ve kendilerinde örnekler vererek karşılaştırmalar yapmıştır. Çoğu öğrenci kendi deneyimini paylaşmıştır. Öğretmen öğrencilere söz vermekte zorluklar yaşamıştır. Örneğin, Can’ın Alış Verişi hikâyesinin işlendiği derste sınıftaki öğrencilerin çoğunluğu parmak kaldırıp kendi alış veriş öyküsünü anlatmak istemiştir (03.04.2015). Öğretmen öğrencilerin hikâyeler kullanılarak işlenen derslere öğrencilerin etkin olarak katılım göstermelerini, hikâyelerin dikkat çekme özelliği ve hikâye konularının öğrencilerin günlük yaşamlarıyla ilişkili olmasına bağlı olduğunu düşünmektedir. Öğretmenin öğrencilerin derse etkin katılımlarıyla ilgili görüşmede söyledikleri aşağıda verilmiştir:

Hikâye çocukların daha çok dikkatini çektiği için onlar dersi daha iyi anlıyor ve daha iyi dinliyorlar. Daha çok derse katılıyorlar. Çocuk düz anlatım olduğu zaman bilgileri aralarda kaçırıyor. Mesela düz anlatımda anlatıyoruz, metni okuyoruz. Eğer araya ben belli zamanlarda girip dikkatlerini çekmezsem ya da metni hikâye haline getirmesem ya da günlük hayattan bir örnek vermezsem düz metinlerin işlenmesinde çocuk orda kopup gidiyor. Yani düz metni hikâye haline getirmek gerekiyor. Yoksa dediğim gibi çocuk dersten kopuyor. Ama hikâye olduğu zaman buna gerek kalmıyor, derse katılım oluyor.

Hikâyelerle Bilinçli Tüketici Farkındalığı Kazanma

Derslerde hikâyelerin kullanılmasıyla öğrencilerin bilinçli tüketici davranışlarını kazandıkları ve bu davranışları artık yaptıklarını ifade ettikleri görülmüştür. Örneğin Devrim Arabaları hikâyesinin işlendiği derste sınıftaki öğrenciler; “Bilinçli tüketici davranışlarını yapmak çok kolaymış. Kâğıtları çöpe atıyordum. Çünkü kâğıtları geri dönüşüme atmanın zor olacağını ve beni uğraştıracağını düşünüyordum. Ama artık çok kolay olduğunu düşünüyorum”, “Eskiden çok bilinçsizce davranıyordum, çok yanlış yaptığımı farkına vardım. Geçmişe dönüp bu hataları düzeltmek istiyorum”, “Hikâyelerde geçen bilinçli tüketici davranışlarından yapmadıklarım vardı. Bu davranışları öğrenmiş oldum. Bu davranışları yapmadığımı farkına vardım” diyerek bilinçli tüketici davranışlarını kazandıklarını ifade etmişlerdir (08.04.2015).

Bilinçli tüketici davranışlarının hikâyeler yoluyla daha kolay ve hızlı bir biçimde kazandırılmasında iki temel özellik rol aldığı ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi hikâyelerde geçen bilinçli tüketici davranışlarının öğrencilerin günlük yaşamlarında sürekli karşılaştıkları davranışları içeriyor olmasıdır. İkincisi, bilinçli tüketici davranışlarının kısa sürede kazandırılmasında tek hikâyede birçok davranışın verilebilmesidir.

Tüketici davranışlarını günlük yaşamla ilişkilendirme

Hikâyeler aracılığıyla bilinçli tüketici davranışlarının günlük yaşamla ilişkilendirilmesinde hikâyelerin kolaylık sağladığı görülmüştür. Örneğin Televizyonun Feryadı hikâyesinin işlenmesinde sınıf öğretmeni öğrencilere aile bütçesinin yetersiz olmasından dolayı televizyon alamayan hikâyedeki aileyi örnek göstererek, “Sizin de babanızın parası olmayınca alamadığınız şeyler var mı?” diye sordu. Burada doğrudan öğrencilerin yaşamına bir geçiş yapılmış oldu. Bu sorunun üzerine öğrencinin biri, “Evet

öğretmenim bisiklet istiyorum. Annem babam para olmadığı için alamıyor” dedi. Öğrenci burada kendinden örnek vererek hikâyedeki tüketici davranışı ile kendi yaşamındaki tüketici davranışını ilişkilendirmeye çalışmıştır (25.03.2015). Hikâyede geçen tüketici davranışlarının günlük yaşamla ilişkilendirmesine yönelik olarak öğretmenin görüşleri şöyle olmuştur:

Hikâyelerde geçen olaylardan öğrencilerin direk günlük yaşamlarına geçiş kolay oluyordu. Bu konuda hikâyelerin avantaj sağladığını düşünüyorum. Çünkü hikâyelerdeki olaylar, örnekler öğrencilerin direk yaşamlarından olması buna katkı sağlıyordu. Bunu gördüm öğrencilerde. Hikâyelerdeki örneklerden yola çıkarak direk kendi yaşamlarından örnekler veriyorlardı. Kendileri de rahat bir şekilde kendi yaşamlarına geçiş yapabiliyordu.

Tek hikâye ile birçok tüketici davranışı kazandırma

Derslerde işlenen tek bir hikâye ile birçok bilinçli tüketici davranışı kazandırılmaya çalışıldığı görülmüştür. Örneğin Can'ın Alış Verişi hikâyesinde öğrencilerin market alış verişi yaptıklarında dikkat etmeleri gereken toplam 11 tane tüketici davranışı kazandırılmaya çalışılmıştır (03.04.2015). Geri Dönüşüm hikâyesinde ise öğrencilerin günlük yaşamlarında kullanabilecekleri geri dönüşüm konularının öğretimi üzerinde durulmuştur. Hikâyede geçmeyen geri dönüşüm olmadığı görülmüştür (01.04.2015).

Bilinçli Tüketici Olma

Hikâyeler aracılığıyla bilinçli tüketici farkındalığının gelişim sürecinde işlenen derslerde hikâyelerin kullanımıyla öğrenciler bu süreçten sonra bilinçli tüketici olmaya karar verdiklerini, günlük yaşamda tüketici davranışlarını yapmaya dikkat ettiklerini ve bu davranışları artık yaptıklarını ifade etmiştir. Örneğin Devrim Arabaları hikâyesinden sonra öğretmen öğrencilere, “Hikâyelerden sonra bilinçli tüketici davranışlarını kimler yapıyor ya da dikkat ediyor ve hangi davranışlara dikkat ediyor” diye sordu. Öğrenciler, “Öğretmenim önceden kombi yandığında içerisi sıcak olunca hemen pencereyi açıyordum ama Eşyaların Şikâyeti adlı hikâyeyi sınıfta okuduktan sonra artık sıcak olduğunda pencereyi açmak yerine kombiyi kapatıyorum artık buna dikkat ediyorum”, “Markette poşetleri tam doldurmadan diğer poşete geçiyordum ama artık poşetleri tam olarak doldurduktan sonra diğer poşete geçiyorum öğretmenim”, “Önceden uçlu kalemime dikkat etmiyor sürekli uçlarını kırıyordum, çok uç harcıyordum ama artık uçlarıma dikkat ediyor daha az uç kullanıyorum”, “Bu hikâyelerden önce en yakın markete gidiyordum ama bu hikâyeleri okuduktan sonra artık

ekonomik ve kaliteli ürünleri satan marketlere gidiyorum”, “Eşyaların Şikâyeti hikâyesinden sonra artık çantamı hor kullanmıyorum” diyerek bilinçli tüketici davranışlarını kendi yaşamlarında nasıl sergilediklerine örnekler vermiştir (08.04.2015).

Öğrencilerin artık bilinçli tüketici davranışlarını yapmaya başladıklarını sınıf öğretmeni görüşmede şöyle ifade etmiştir:

Sınıfta ayrıca şunu gördüm. Hikâyeler sonunda eşyalarını tasarruflu kullanma ve hor kullanmama konusunda öğrenciler birbirlerini daha çok uyarmaya başladı. İşte kalemini, silgisini kaybeden öğrenci artık kalemini, silgisini bulana kadar uğraşiyor. Ayrıca bizim sınıfımızda bulunan kayıp kutumuz daha önceden çok dolu oluyordu ama artık kayıp kutumuz çok dolmuyor. Öğrenciler eşyalarına daha çok özen göstermeye başladı. Biz bu davranışları zaten kazandırmaya çalışıyoruz. Bilinçli tüketici davranışlarını günlük yaşamlarında yapmaya dikkat etmelerini söyledim. Ama biz bir yere kadar öğrencilere ulaşabiliyoruz. Bu davranışları yapmak alışkanlık meselesi. Ama bu hikâyeler ile bu davranışları yoğun bir şekilde birçok hikâyede gördükleri ve bu davranışları kazandırmaya çalıştığımız için çocuklar bunu hikâyeler ile daha kolay bir şekilde alışkanlık haline getirdiler. Sürekli hikâyeler ile bu davranışlara değindiğimiz için bunu çocuklar pekiştirdi. Hikâyelerin hepsi değişik değişik hikâyelerdi ama hepsi bilinçli tüketime yönelik hikâyelerdi. Tüm hikâyeler çok güzel ve farklı hikâyelerdi. Hikâyelerin sonu hep bilinçli tüketime dayanıyordu. Bu uygulamadan sonra ben öğrencilerde bilinçli tüketici davranışlarının kesinlikle arttığını ve öğrencilerin bu davranışların çoğunu kazandıklarını gördüm.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Dersin hikâyeler yoluyla işlenmesi ile ilkokul öğrencilerinin bilinçli tüketici farkındalıklarının nasıl bir gelişim sürecinden geçtiğini araştıran bu çalışma sonucunda hikâyelerle ders işleme süreci, hikâyelerle bilinçli tüketici farkındalığı kazanma ve bilinçli tüketici olma temalarına ulaşılmıştır. Bu temalardan hikâyelerle ders işleme süreci teması altında dikkati çekme, motivasyonu sürdürme ve etkin katılım alt temalarından oluşturulmuştur. Hikâyelerle bilinçli tüketici farkındalığı kazanma temasının altında tüketici davranışlarını günlük yaşamla ilişkilendirme ve tek hikâye ile birçok tüketici davranışı kazandırma alt temalarına yer verilmiştir. Bilinçli tüketici olma temasında herhangi bir alt tema oluşturulmamıştır.

Araştırma sonunda dersin hikâyelerle işlenmesi sürecinde öğrencilerin hikâyeler aracılığıyla bilinçli tüketici farkındalığı konusuna dikkatlerinin daha kolay çekilebildiği, ders işleme süresi boyunca motivasyonlarının sürdürülebildiği ve derste yapılan bilinçli tüketici

farkındalığı konusunun işlenmesine daha etkin katılım sağladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bu bulgusu hikâyelerle yapılan öğretimlerde öğrencilerin derse etkin katılım gerçekleştirdikleri bulgusuyla (Belet, 2011) örtüşmektedir. Bunun yanında Yılmaz (2013) tarafından yapılan araştırmada fen bilgisi öğretiminde hikâye kullanımının öğrencilerin fen bilgisi dersi akademik başarılarını artırırken, fen bilgisi dersine yönelik olan öğrencilerin tutum ve motivasyonlarının etkilenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca hikâyeler ile yapılan öğretimlerde öğrencilerin akademik başarılarının arttığını bulan başka çalışmalar da mevcuttur (Sidekli ve diğerleri, 2013; Şimşek, 2004). Bu çalışmada akademik başarıya bakılmamıştır. Öğretmenin açıklamalarından ve derste yapılan gözlemlerde öğrencilerin bilinçli tüketici farkındalıklarının geliştiği söylenebilir.

Araştırmanın gözlem sonuçlarına göre öğrenciler sınıfta hikâyelerde geçen bilinçli tüketici davranışlarının günlük yaşamlarında uyguladıklarını söylemiştir. Öğretmen de öğrencilerin söylediklerini onaylayarak hikâyelerin öğrencilerin bilinçli tüketici davranışlarını kazanmalarına yardımcı olduğunu düşünmektedir. Bilinçli tüketici davranışlarının kazandırılmasında hikâyelerin etkin rol aldığı sonucuna ulaşılmıştır. John ve Whitney (1986) yapmış olduğu çalışmada hikâyeleri kullanarak öğrencilerin tüketim bilincinin değişip değişmediğine bakmış ve araştırma sonucunda hikâyelerle verilen tüketim bilincinin olumlu yönde geliştiğini bulmuştur. Bu sonuç ile araştırmada elde edilen sonuç benzerlik göstermektedir.

ÖNERİLER

Dersin hikâyeler yoluyla işlenmesi ile ilkokul öğrencilerinin bilinçli tüketici farkındalıklarının nasıl bir gelişim sürecinden geçtiğini araştıran bu çalışma sonucunda araştırmacılara ve eğitimcilere şu tür öneriler getirilebilir.

- Öğrencilerin günlük yaşamlarında gerçek tüketici davranışlarını sergileme ve bilinçli tüketici farkındalıklarını izlemeye yönelik uzun dönemli araştırmalar yapılabilir.
- Hikâyelerin kullanımıyla sadece Türkçe dersi öğretiminde ve bilinçli tüketicilik becerilerinin kazandırılmasında değil diğer tüm derslerin öğretiminde ve diğer becerilerin kazandırılmasında da hikâyelerin kullanımı araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Z. (2009). *İlköğretim çağındaki öğrencilerin tüketim davranışları ve tüketicilik bilinç düzeyi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Altıok, N. (2010). *İlköğretim programlarının bilinçli tüketici davranışlarını kazandırma düzeyine ilişkin bir araştırma*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Baş, N. (2011). *Hikâye temelli eğitim programının 60-72 aylık çocukların sorumluluk ve işbirliği becerilerinin gelişimine etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Belet, Ş. D. (2011). Eleştirel okuma becerisinin geliştirilmesinde hikâye anlatma yönteminin kullanımı: Öğretim deneyi uygulaması. *BİLİG*, 59, 67-96.
- Braun, V. ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101.
- Coşkun, M. (2013). *Matematik kavramları öğretiminde öyküleştirme yönteminin tutuma ve başarıya etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Coşkun, H., Akarsu, B. ve Kariper, İ.A. (2012). Bilim öyküleri içeren eğitsel oyunların fen ve teknoloji dersindeki öğrencilerin akademik başarılarına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13(1), 93-109.
- Demircioğlu, H., Demircioğlu, G. ve Ayas, A. (2006). Hikâyeler ve kimya öğretimi. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 110-119.
- Dincel, M. (2005). *Öyküleme ve deney tekniğinin fen bilgisi dersinde öğrencilerin kavramsal anlama başarılarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ekström, M.K. (2007). Parental consumer learning or 'keeping up with the children. *Journal of Consumer Behaviour*, 6(4), 203-217.
- Ersoy, N. (2005). *İlköğretim öğrencilerinin tüketici eğitimine yönelik bilgi ve tutum düzeyleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Frisch, J.K. ve Saunders, G. (2008). Using stories in an introductory college biology course. *Journal of Biological Education*, 42(4), 164-169.
- John, D.R. ve Whitney J.C. (1986). The development of consumer knowledge in children: a cognitive structure approach. *Journal of Consumer Research*, 12 (4), 406-417.
- Karaman-Kepenekçi, Y. ve Ökdem, M. (2013). İlköğretim hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarında tüketici hakları. *İlköğretim Online*, 12 (3), 674-686.

- Kayahan, Z. (2010). *İlköğretim 1. kademe 5. sınıf görsel sanatlar eğitimi dersinde hikâye anlatım yönteminin yaratıcılığa etkileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kır, D. (2011). *Hikâyelerle matematik öğretiminin ilkokul 2. sınıf öğrencilerinin toplama ve çıkarmaya ilişkin sözel problem çözme becerileri üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Kozinets, R.V. ve Hendelman, J.M. (2004). Adversaries of consumption: Consumer movements, activism and ideology. *Journal of Consumer Research*, 31, 691-704.
- Makela, C.J. ve Peters, S. (2004). Consumer education: creating consumer awareness among adolescents in Botswana. *International Journal of Consumer Studies*, 28(4), 379-387.
- Malbeği, F. (2011). *Drama yönteminin sosyal bilgiler dersi başarısına ve bilinçli tüketicilik düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- McGregor, S. (2005). Sustainable consumer empowerment through critical consumer education: A typology of consumer education approaches. *International Journal of Consumer*, 29, 437-447.
- McNeal, J.U. (2007). *On becoming a consumer. The development of consumer behavior patterns in childhood*. Oxford: Elsevier.
- McNeal, J.U. ve Yeh, C.H. (1996). Consumer behaviour patterns among Chinese children. *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 8(1), 3-20.
- Merriam, S.B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. S. Turan (Çev. Editörü). Ankara: Nobel Yayınları.
- Pınarcı, G.G. (2007). *İlköğretim öğrencilerine farklı yöntemlerle verilen tüketici eğitiminin etkisinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Odabaşı, Y. (2006). *Tüketim kültürü (Üçüncü Baskı)*. İstanbul: Sistem Yayınları.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods (3rd Ed.)*. Thousand Oask, CA: Sage.
- Sidekli, S., Tangülü, Z. ve Yangın, S. (2013). Sosyal bilgiler öğretimi: Öğretmenim bana hikâye anlatır mısın? *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(4), 311-323.
- Şen-Gümüş, B. (2009). *Bilimsel öykülerle fen ve teknoloji eğitiminin öğrencilerin fen tutumlarına ve bilim insanı imajlarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Şimşek, A. (2004). İlköğretim okulu sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde hikâye anlatım yönteminin etkililiği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 495-509.

- Tao, P.K. (2003). Eliciting and developing junior secondary students' understanding of the nature of science through a peer collaboration instruction in science stories. *International Journal of Science Education*, 25 (2), 147-171.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2015). Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.54c60a17992e24.59086751 adresinden 26.01.2015 tarihinde alınmıştır.
- Uyanık, C. (2015). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin bilinçli tüketicilik durumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Yılmaz, T. (2013). *Kavram karikatürleriyle desteklenmiş bilimsel hikâyelerin öğrencilerin akademik başarıları, tutumları ve motivasyonları üzerine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Yin, R.K. (2003). *Case study research. design and methods (3rd ed.)*. Thousand Oaks: Sage.